

Alain Badiou

ALI JE MOŽNO MISLITI POLITIČNO?*

DRUGI DEL: REKOMPOZICIJA

I. Dogodek. Empirični potek

Paradoks podjetja, h kateremu nas spodbuja umik političnega, se glasi: ker se določitev bistva političnega ne more opreti ne na strukturo (nekonsistentnost množic, raz-veza) ne na smisel (Zgodovina ni vsa), se lahko opira le na dogodek. Dogodkovni »obstaja« /il y a/, vzet v njegovi naključnosti, je tisti kraj, kjer je treba orisati bistvo političnega. Trdnost določanja bistva se opira na negotovost tega, kar se dogaja.

A dogodek ne sodi v red realnosti. Mišljenje se tu usmerja k ločevanju med dogodkom in tem, s čimer se ponavadi zamenjuje in kar lahko imenujemo dejstvo. Sedanji padec politične refleksije na žurnalistično nebistvenost izvira v prvi vrsti iz zamenjevanja dogodka in dejstva.

Dandanes je najbolj pomembno to, da od določitve bistva političnega ločimo »politično« faktičnost, predvsem pa številčno obravnavo, ki je z njo povezana. Politično bo mogoče misliti le, ko bo osvobojeno tiranije števila, tako števila volilcev kakor števila demonstrantov ali stavkajočih.

Že od začetka smo lahko prepričani, da je dandanes v obtoku zelo malo, skoraj nič političnega in da je to na robu svojega obstoja še zlasti takrat, kadar se ponaša s svojim številom.

To, kar se ponavadi predstavlja kot politična refleksija, je — značilno — volilni komentar. Toda ne komentar ne volitve ne peljejo do bistva političnega.

Komentar je mrmranje nemoči, ki je značilna za neaktivno demokracijo, se pravi, za žurnalizem. Volitve so seveda dejstvo, realnost, in so lahko v tem oziru prav pomembno dejstvo. Kljub temu pa, nasploh gledano, niso ne dogodek ne realno. Če pa to so, tedaj to ni, če smemo tako reči, odvisno od njih. Razmerje volilne realnosti do političnega realnega je treba ugotoviti na točki nemožnega, kjer se volilnemu izračunu ne posreči naštet tistega, kar mu vendarle daje konsistentnost.

Vzemimo primer: jasno je, da je bil v vseh nedavnih francoskih volitvah zelo pomemben subjektivni zastavek povezan z množično prisotnostjo delav-

* Objavljamo prevod drugega dela (str. 67–115) knjige Alaina Badioua *Peut-on penser la politique?*, Seuil, Paris 1985. Gre za besedilo, ki je nastalo iz dveh predavanj, ki ju je imel A. Badiou januarja 1983 in junija 1984 v okviru Centre d'étude philosophique du politique, ki sta ga na ENS vodila Jean-Luc Nancy in Philippe Lacoue-Labarthe.

cev-priseljencev v mestih.¹ Vendar pa točke, kjer se reprezentacija dotakne tega realnega, ni mogoče razbrati iz te reprezentacije. Zlasti trditev o »naraščanju rasizma«, ki ji daje pomen število glasov za desnico ali skrajno desnico, nima nikakršnega realnega političnega pomena. Dokaz za to je, da lahko ta trditev, tako kot vse trditve o naraščanju česarkoli, zgolj prestraši. Strah pa ni politično čustvo. Je občutenje komentarja.

Da bi razumeli, kaj volilno število v našem primeru izključuje, je bolje, da se opremo na dogodek in ne na dejstvo.

Dogodek je tisto, kar dejstvom manjka in od koder je mogoče tem dejstvom pripisati resnico.

Ali poznamo takšen dogodek? Ali lahko politično napoči kot resnica glede na »politično« faktičnost? Kot začasno hipotezo bomo postavili, da so »dejstva« tovarne Talbot² stkala dogodek, volitve pa organizirajo njegovo pozabo.

Seveda, kar se je zgodilo v tovarni v Poissyju na začetku l. 1984, je danes kot dejstvo več kot pozabljeno. V dejstveni kronologiji, ki jo tke parlamentarna ali sindikalna pripoved, to ni odločilen datum. Je pa to eden izmed vidikov ločevanja med dogodkom in dejstvom, k čemur sodi tudi to, da nista enako pomembna. Povsem mogoče je — kot sem to že dejal za Poljsko — da je dogodek iz eksplicitnega spomina odsoten, medtem ko zvesta neskončnost njegovih učinkov nevidno in vztrajno spravlja v obtok resnico.

Naloga političnega je tudi, da na novo punktuira kroniko. V njej postavlja druge poudarke, izolira druge sekvence.

Pokazal bom, v katerem pomenu je to, kar se je zgodilo v tej tovarni, periodiziralo politični čas.

Talbot na videz ni drugega kot nacionalna »politična« dejstva, pomanjšana na lokalno raven. Kaj v resnici vidimo? Tri značilne elemente prevladajočih danosti.

Prvi element je vladna politika industrijske preobrazbe: ta politika nezgodbitno zanika vse tisto, okrog česar je socialistična stranka zbrala leta 1981 svoje privržence. Propaganda je v tem obdobju zanikala krizo kapitala in razglasila prepričanje, da bo premagala brezposelnost z oživitvijo potrošnje. Kot je to sporočala s plakatov spokojna vasica s kadečimi se dimniki, bi se bilo mogoče lotiti krize v prijetnosti poletnega večera, v dostojanstveni republikanski kulturi in na zadovoljstvo vseh.

Talbot kristalizira v eni točki, odvisno od prepričanja, bodisi laž te obljube bodisi popolno zmotnost tega pojmovanja. Vlada se je znašla med dvema nemožnima konsenzoma, prvi je zadeval njeno lastno obljubo, drugi pa brutalnost kapitala, za katero so, kot sodi zdrava ljudska pamet, Thatcher, Reagan ali Chirac bolj usposobljeni, pa čeprav le zato, ker je ustreznejša njihova zgodovinska ideologija.

Drugi element situacije v Talbotu je nesposobnost CGT, da obvlada delavski položaj, brž ko ta položaj popolnoma opredeljuje preobrazba in ko vsebuje neki minimum samokonstitucije, sposobnosti za neodvisen govor delavcev-pri-

¹ »Problem priseljencev«, kakor ga imenujejo (a že ta označevalec je reakcionaren), je imel zelo veliko vlogo v občinskih volitvah l. 1982, delnih volitvah v Dreuxu, v volitvah za Evropski parlament l. 1984 (uspeh liste Front national).

² Dejstva v Talbotu se umeščajo v čas od novembra 1983 do februarja 1984. Uprava je predlagala načrt odpuščanj z dela za skoraj 3000 delavcev. Stavka, zavzetje hale B. Mobilizacija vodstva in »sindikata« CSL. Pretepi. B 3 napadejo tisti, ki jih je tisk sramežljivo imenoval »ne-stavkajoči«. Kričijo »Arabuni domov«. CGT je (tako kot vlada) načrt odobril. Zavzetje je obsojil kot »avanturistično«. Ni se mešal v nič. CFDT, ki se je pridružil pozivu CRS, je podpiral izpraznitve hale, kar se je na koncu tudi zgodilo. Objektivnost je, kot vidimo, preprosta. Bistven je subjektivni prelom.

seljencev. Pokazalo se je, da sta bila CGT in PCF ujeta med pristajanjem na odpuščanja in izgon priseljencev na eni strani, kar ju je odpravilo kot sindikalna posrednika, in islamsko demagogijo na drugi, ki ju je odpravila kot nosilca produkcijskega šovinizma in organizatorja poštenih, kvalificiranih Francozov iz tovarn.

Tretji element je sposobnost skupin CSL, da z geslom »Arabuni domov« organizirajo proti stavkajočim precejšnje število francoskih mezdnih delavcev, in s tem sprožijo pravo državljansko in nacionalno vojno v tovarniških prostorih.

A te tri elemente je mogoče neposredno razbrati iz številčne volilne makrosituacije. Majhno število praktičnih akterjev (2000 ali 3000) je tu metonimija za milijone volilcev.

Prvi element bomo brali takole: nekonsistentnost socialistične stranke, ki ne prinaša kakega neodvisnega političnega projekta in ki, kot kaže, očitno krmari med svojim kulturnim emancipacijskim nastopom in svojo državno funkcijo, da streže nujnostim kapitala. Zato temu ustrezen padec od 30 % na 20 % na volitvah.

Drugi element bomo brali takole: zgodovinski zaton PCF, ki v nasprotju z italijansko partijo ni nikoli v zadnjih tridesetih letih mogla ali znala doseči, da bi bila nepogrešljiva za povezovanje državnega in nacionalnega, tako kot ni mogla ali znala usmerjati valovanja javnega mnenja ali nadzorovati objektivne in subjektivne spremembe delovnega ljudstva v tovarnah. Oklepala se je predstave o »delavskem gibanju«, ki ga je konkretna zgodovina povsod spremenila v fikcijo. Zato sestop v pekel volilnega odstotka majhne skupinice.

Tretji element bomo brali takole: krepitev moči skrajne desnice — bolj petainovske kot nacistične — ki je zapolnjevala luknjičavo identiteto, ki so jo v zavesti množice ljudi povzročile kriza, provincializacija Francije v svetovnem merilu in množična navzočnost delavcev-priseljencev. Zato je dobil Le Pain 11 %, ki se opirajo na abstraktni govor o socialni zadovoljitvi Istega, najprej Francozov, Francozi so francoski, na nekakšno kavarniško tautologijo, v kateri so Arabci *no man's land*.

Kljub temu pa je treba poudariti, da je mogoče dogodkovnost dogodka politično interpretirati samo tam, kjer odpove izomorfizem med dogodkom in realnostjo.

Spregovorimo najprej o tihi subjektivni zmagi. V Talbotu so skupine CSL zmagale. Premagale niso delavcev, ampak vlado levece. Brž ko je ta namreč nauk tega dogodka razumela kot politiko »vračanja priseljencev«, je takoj potrdila sam temelj reaktivne postavke. In sicer, da priseljenci ne morejo biti več zastopani v družbi in tovarni, v svoji notranjosti — se pravi, kot delavci, ki so tu že dvajset let — ampak v svoji nacionalni zunanosti. Politika vračanja priseljencev se, če jo obravnavamo kot miselni dispozitiv in manj kot subvencijsko prakso, ujema s pojmovanjem skrajne desnice. Parameter formalne nacionalnosti naj bi popolnoma prevladal nad vsakim drugim, zlasti nad delavsko realnostjo, in to vse do tovarne.

Gesli »Arabuni domov« in »priseljenci naj se vrnejo, za njihov odhod plačam x milijonov« se nedvomno razlikujeta po intonaciji, glede na politično načelo pa ni med njima nobene razlike. Oba stavka se enako sklicujeta na reaktivno subjektivnost. Skrajna desnica je torej v Talbotu subjektivno premagala vlado. Toda te zmagovite anticipacije v volitvah ni mogoče razbrati, saj komentar kot nekaj samoumevnega zoperstavlja rasizem desnice in proti-

rasizem leveice, ki na ta način nabirata točke druga na račun druge. V resnici pa razmerje, ki se je v primeru Talbot vzpostavilo med akcijo skrajne desnice in vnovičnem razvitju politike leveice glede na priseljene delavce, ni bilo razmerje frontalne opozicije, ampak razmerje komunikacijske prepletenosti. Prepletenosti, zaradi katerega kroži med izjavami, umeščenimi v formalno ločene ali nasprotujoče si točke, neka temeljna istovetnost. Volilno preštevavanje onemogoča uvideti to prepletenost, čeprav se v njem utrjuje, saj je skrajna desnica očitno pridobila parlamentarno verodostojnost, brž ko njenega diskurza ne razumemo več kot ekstremističen ali neznačilen, brž ko ta diskurz, čeprav nespoznan, nenehno kroži, če smemo tako reči.

Točka, od koder je mogoče premagati to sprepletenost, ni tako jasna, kakor se morda zdi. Formalne protirasistične izjave so tu popolnoma neučinkovite. Treba je še enkrat temeljito pregledati dejstva, kjer moramo konstituirati dogodek.

Ključna izjava delavskega odpora v zasedeni tovarni Talbot je bila: »Hojemo svoje pravice.« Jasno je, da ta izjava o pravicah — poudarjam, o pravicah odpuščenega, priseljenega delavca — kot taka ne odmeva nikjer v volilnem številu. Pa vendar je to četrti člen situacije v Talbotu, presežni člen, ki je edini zmožen preoblikovati situacijo tako, da lahko iz nje nastane dogodek.

Nekateri danes trdijo, da je izjava priseljenih delavcev izključena iz parlamentarnega polja že zato, ker ti delavci nimajo volilne pravice.

To je točka, na kateri se politična misel, ki ji zapoveduje število, odpove svojemu imperativu.

Sam sem odločen borec za volilno pravico priseljencev. Za to se zavzemam že dvanajst let, od prvih gladovnih stavk delavcev brez dokumentov leta 1972, in to tako z dejanji kakor tudi s propagando.

Vendar si nikakor ne domišljam, da bi lahko reprezentacija in število opredelili na ravni političnega dogodka, o katerem govorim.

Prav nasprotno, menim, da izjave delavcev iz Talbota, ki so jo vseskozi zagovarjali, da te izjave, ki vendarle meri na pravico, v bistvu ni mogoče reprezentirati. In prav v tej nezmožnosti reprezentiranja je politično te izjave.

Povejmo to drugače. Podoba politike, kakršno uvajata tako zahodno parlamentarno predstavništvo kakor despotski birokratizem Vzhoda, je programski izraz sil. Izvira pa iz tega, da se interesi ali ideali skupin projicirajo v sestavo vlade z uresničevanjem programov in planov. Programov in planov, ki so — tako na Zahodu kakor na Vzhodu — po svoji naravi predvsem ekonomski. Le da si lasti despotska birokracija zmožnost, da se prikaže kot edini nosilec nacionalnega programa, če smemo tako reči, ene same usmeritve, in to pod plaščem dekorativne in abstraktne legitimnosti delavske diktature. Gre za nekakšno laično religijo, kjer kult zmaguje nad vero, tako kot v Rimskem cesarstvu. Parlamentarizem pa ustvari videz konflikta med programi na priznanih tleh konvergence nujnosti. V obeh primerih je referenca politične zavesti to, kar je delegirano na ogrodje sistema stavkov, ki jih je mogoče prakticirati na državni način.

V delavski izjavi o pravicah pa gre za popolnoma drugačen zakon politične zavesti, saj se konstituirajo ravno s tem, da nima nikakršne programske ali računovodsko definirane podobe. Pravice, za katere gre, ne obstajajo, kakor so to v zboru ponavljali vlada in sindikati. Sicer pa maroški delavci, ko razglašajo to pravico, hkrati tudi na ravni dejstev zatrjujejo, da oni, delavci, ki delajo v Franciji že dvajset let, sploh nimajo nobenih pravic.

Zavest tu vpelje dogodek, v katerem se izreka pravica brez pravice, se pravi, če povzamem Marxov in Loyatardov izraz, absolutna krivica, krivica kot taka,³ katere žrtev so ti ljudje.

Te krivice ni mogoče reprezentirati in noben program ne more nositi namdestila zanj. Politično se začenja, kadar ne gre za to, da bi reprezentirali žrtve, projekt, kjer je stari marksistični nauk ostal ujetnik ekspresivne sheme, ampak za zvestobo dogodkom, v katerih se izrekajo žrtve. Ta zvestoba se opira edinole na odločitev. In ta odločitev, ki nič nikomur ne obljublja, se sama spet opira zgolj na hipotezo. Gre za hipotezo o političnosti ne-gospodstva, ki jo je utemeljil Marx, danes pa jo je treba utemeljiti na novo.

S tega gledišča ima politični angažma enako reflektirajočo univerzalnost kot sodba okusa za Kanta. Politični angažma ne more prestat nikakršnega preizkusa, prav tako tudi ni učinek imperativa. Ni ga mogoče ne izpeljati ne predpisati. Angažma je aksiomatičen.

II. Definicije in aksiomi

Gre nam za to, da izpostavimo ne-programsko bistvo političnega in da mislimo to, kar imenujem intervencijsko zvestobo.

Za trenutek bom privzel Spinozov način razlage.

Predpolitična situacija imenujem sklop dejstev in izjav, v katerem so kolektivno vključene delavske in ljudske posebnosti in v katerem je mogoče obmejiti neuspeh reda Enega. Torej neki ireduktibilen »obstajata Dva«. Ali tudi: točka, ki je ni mogoče reprezentirati. Ali tudi: prazna množica.

Struktura situacije imenujem obstoječi mehanizem nekega štetja-za-eno, ki opredeljuje situacijo kot to situacijo v sferi tega, kar je mogoče reprezentirati.

Dogodek imenujem to, da opredelitev v redu Enega dopušča neki preostanek, torej disfunkcionalnost tega reda. Dogodek ni dan, saj je red Enega zakon sleherne danosti. Dogodek je tako produkt interpretacije.

Intervencija so presežne izjave in dejstva, na podlagi katerih deluje interpretacija, ki sprošča dogodek, se pravi, »obstajata Dva«, razcep.

Politično imenujem to, kar vzpostavlja v redu interpretacije konsistentnost dogodka in ga širi čez predpolitično situacijo. To razširjanje ni nikoli ponovitev. Je učinek subjekta, konsistentnost.

Zvestoba imenujem politično organizacijo, se pravi, kolektivni produkt dogodkovne konsistentnosti onstran njegovega neposrednega področja.

Talbot je predpolitična situacija, kolikor je tu opredelitev situacije kot sindikalne stavke proti odpuščanju obsojena na neuspeh. Izjave priseljenih delavcev o njihovih pravicah v to opredelitev ni mogoče vključiti in vanjo tudi ni bila vključena. Parametri, kakršni so akcija CSL in pretepi, inertnost CGT, odhod CFDT, prihod CRS, vladna bilanca, izražena v politiki vračanja, vse to tvori koherentno množico, ki jo legitimira globalna situacija in ki jo lahko predstavimo kot Eno. V teh parametrih se udejanja tisti šteti-za-enea, struktura. Priseljeni delavci kot dejanska zavest so prazna množica tega Enega. Torej jih v njem, strogo vzeto, ni mogoče najti.

³ Predstava o »krivici kot taki«, ki so jo skovali delavci, je predstavljena v Marxovi »Kritiki Heglove pravne filozofije«. »Krivica« je osrednji koncept zadnje knjige J.-F. Loyarda *Le différent* (Ed. de Minuit, 1984).

Praznina je vselej ta točka, ki je prišita na realno, od koder se polnost reprezentacije pokaže preprosto kot eden izmed izrazov za Dvoje.

Dogodek je tu izjava o pravicah brez pravic. Proizvede ga interpretacija neustreznih programskih oblik, v katerih deluje. Kazalec za neustreznost teh oblik je ohlapno mnoštvo. Eni pravijo: rabimo dvajset milijonov, drugi: povračilo stroškov za socialne dajatve, tretji spet: enomesečna plača na leto službe itn. Interpretacija proizvede dogodek, ki je v tem, da je bilo v predpolitični situaciji izjavljeno, da delavcev ni mogoče obravnavati kot obrabljeno blago. Ta nemožnost je v danih razmerah prav realnost sama, torej možnost. Možnost nemožnega je temelj političnega. Na vso moč se upira vsemu, kar nas danes uči, to pa je, da je politika upravljanje z nujnim. Politično se začenja z isto gesto, s katero je Rousseau pokazal temelj neenakosti: pustiti ob strani vsa dejstva.

Ob strani je torej treba pustiti vsa dejstva, da bi lahko nastopil dogodek.

Intervencija daje konsistentnost dogodku, ki ga interpretira, vtem ko razglašča dogodkovno izjavo za izjavo reflektirajoče sodbe. S tem ustvari zvestobo. Organizacija je materialnost reflektirajoče sodbe.

III. Zavrnitev idealizma

V definiciji predpolitične situacije zahtevam, da je treba upoštevati »delavske in ljudske posamičnosti«. Ta določba je aksiomska, se pravi, splošna. S tem hočem reči, da zadeva bistvo situacij, ne pa takšne ali drugačne konkretne okoliščine, ki lahko vključuje mladino, intelektualce itn. Njena bistvena, se pravi strateška določitev je, da v resnici prepovedujem, da bi se lahko politika razvijala brez subjektivne vključitve delavcev, prebivalcev mest, priseljencev, kmetov itn.

S tem pa se izpostavljam nekemu odločilnemu ugovoru. Čemu sem, mi lahko porečete, razrušil substancionalno historizacijo marksizma (hočem reči: njegovo substancionaliziranje proletariata), in zakaj sem ga skušal približati hipotezi o političnem ne-gospodstvu, če pa znova *in extremis* uvajam empiričnega delavca? Prav dobro vidimo — tako boste nadaljevali — da predstavo o generični in emancipacijski delavski biti, skratka, predstavo proletariata, nadomeščam z neko hipotezo, ki je ni mogoče utemeljiti in je čisto subjektivna, tako da bi bilo bolje, če bi izprašal njene konsekvence, kot pa verificiral njene učinke. Na tak način da sem prekinil izrazno zvezo med družbenim in političnim. Junaško dejanje proletariata da sem odpravil v korist aksiomatike političnega procesa. Zakaj ne grem torej do konca? Zakaj ne ukinem v tej aksiomatiки tudi pogoja, da mora imeti situacija delavski ali ljudski parameter? Saj ne gre za drugega kot za situacijski fantom izgubljenega proletariata.

Ta ugovor nas takoj spomni na Heglov očitek Kantu: zakaj ohraniti »absurdno stvar na sebi«? Če Subjekt konstituira izkustvo, pojdimo do konca, se pravi, dojemimo Absolut sam kot Subjekt. Obstajati ne sme nikakršen nepredstavljeni svet zadaj.

In če je edini pogoj emancipacijskega političnega procesa, da je odprt na točki dogodka, potem to prav tako pomeni, da ni podvržen nikakršnemu predikativnemu pogoju glede na različne situacije. »Delavski« in »ljudski« sta sledi starega družbenega substancionalizma, ki je hotel izpeljati politiko iz razredne organiziranosti družbe.

Kant anticipira v *Kritiki čistega uma* tak ugovor v razdelku, ki ga je poimenoval »Zavrnitev idealizma«. Tu trdi, da lahko spoznanje deluje v prostoru predstave le, če je vselej nekaj predstavljeno. Drugače rečeno: bit kot bit mora ostati v zagati predstave, da bi predstava predstavljala. Odstranitev stvari na sebi pomeni v resnici razkroj subjektivne konstitucije izkustva, ne pa, kot je to menil Hegel, njene skrajne meje. Izkustvo je namreč Subjekt le, če je (topološko) povezano z nekim realnim, ki v njem manjka. Hegel meni, da je pri Kantu odkril nedoslednost, v resnici pa je on tisti, ki je nedosleden glede na kantovski nauk o Subjektu.

Tu bi rad zavrnil absolutni politični idealizem, kolikor bi se utegnil opirati na »maksimalno« interpretacijo moje aksiomatike in ki bi bil v tem, da vztrajamo pri intervenciji, ne da bi kdaj imenovali opredelitev (delavsko ali ljudsko) dogodkovnega mesta, kjer deluje intervencija kot presežek.

Tako kot Kant tudi jaz razmišljam, sklepam na podlagi absurda. Če bi v resnici lahko neposredno trdili, da morajo biti predpolitične situacije delavske, bi res obnovili delavski politični privilegij in s tem substancialistično predpostavko, ki jo naše dejanje nove utemeljitve odpravlja. Če ni proletariata kot političnega subjekta, ki bi ga lahko opredelili glede na vrsto njegove družbene biti, tudi ne moremo upati, da bomo lahko na podlagi nekega konstruktivnega argumenta trdili, da so eminentno politične situacije delavske. Naša edina možnost je, da utemeljimo, da ni mogoče (strateško) ne obravnavati delavske in ljudske opredelitve situacij.

Teorem. Politična intervencija v zdajšnjih razmerah, se pravi, moderno politično, se ne more strateško izogniti zvestobi dogodkom, katerih mesto je delavsko ali ljudsko.

Vzemimo, da bi se temu lahko izognila. Ker je naša aksiomska hipoteza o emancipacijskem političnem, torej o nedržavnem subjektivnem političnem, ki ne meri na gospostvo, izhaja iz nje, da se lahko ta politika razvija, ne da bi v svoje neposredno polje kdaj vključila kraje, kjer materialno obstaja množica (ne glede na njeno število) vladanih — v sodobnih razmerah — pa naj gre za tovarne, predmestja, bivališča priseljencev ali za urade za prekvalifikacijo. Zlasti pri tovarnah bi šlo za radikalno izvzetje, saj lahko brez težav rečemo, da so tovarne ločene od civilne družbe in blažilnih zakonov, ki tu urejajo družbena razmerja.

Po tej predpostavki bi za same vladane politika ne-gospostva obstajala le v obliki reprezentacije, ker jih noben dogodek, ki odpira možnost intervencij, ne bi vključeval v svoje mesto. Delavske in ljudske izjave pa bi še toliko manj bile snov za politično intervencijo.

Natančneje: vladani, ki so strateško razsrediščeni glede na atom političnega (intervencija na podlagi dogodka), bi lahko formulirali svoj interes za to politično le na ravni programa, se pravi, da bi se lahko nanj navezovali le zato, ker ga je mogoče reprezentirati kot egalitarno politično ali kot politično ne-gospostva.

Toda bistvo političnega je v tem, da izključuje reprezentacijo in da se nikdar ne upodablja kot zavestni program. Njegovo bistvo je v celoti v zvestobi dogodku, kakršen se materializira v mreži intervencij.

Zato ni mogoče, da politično ne bi upoštevalo delavske in ljudske narave situacij. Če bi se temu izogibalo, bi bilo nedosledno glede na svoj lastni začetni aksiom.

Obrobje. Militantna podoba politike zahteva s samim svojim konceptom, da je v velikih krajih, tovarnah, mestih itn. navzoč delavski in ljudski dogodek brez posredovanja (zlasti brez parlamentarnega ali sindikalnega posredovanja). Zanimivo je, da ta zahteva ni navezana na predpostavko »delavskega razreda« ali »ljudstva«, ampak, prav nasprotno, na izginotje sleherne predpostavke take vrste. In res, če obstaja »stranka delavskega razreda«, je s tem najprej dano tudi posredovanje in sploh niste prisiljeni, da bi brez posredovanja začeli s političnim v tovarnah, mestih itn. Sicer pa, nihče ne zahteva od intelektualcev PCF, da se tega lotijo. Prav nasprotno, danes politika ne obstaja (to, kar kapitalizem v celoti potrjuje) ali pa zbira svoje akterje, se pravi, v zdajšnji situaciji večino intelektualcev, na konstitutivna mesta svojega dogodkovnega bistva. Neposredna militantna podoba je tako iztrgana iz njenega statusa izvrševanja ali zbiranja. Je imanentni koncept politične eksistence kot take. To neogibno izhaja iz neprogramskega bistva političnega. Kdorkoli tega ne počne, to ni.

IV. Genealogija dialektike

Dandanes radi govorijo o tem, da lahko vzpostavimo politično v misli le, če pretrgamo s spekulativno filozofijo, z dialektiko.

Seveda pa se moramo sporazumeti o tem, kaj je dialektika.⁴

Trdim, da so koncepti dogodka, strukture, intervencije in zvestobe prav koncepti dialektike, kolikor ta ni zreducirana na plehko predstavo o totalizaciji in delu negativnega, ki ne ustreza niti Heglu. Dialektičnost dialektike je natanko v tem, da ima svojo pojmovno zgodovino in da deli heglovski matrico vse do točke, kjer se potrdi, da je po svoji biti nauk o dogodku, ne pa vodena pustolovščina duha. Prej politično kot pa zgodovina.

Na točki, kjer uporabljamo dialektiko in jo očiščujemo, lahko obnovimo njeno genealogijo. Drugačni koncepti, drugačni predhodniki. Če hočemo pojasniti aksiomatiko, kjer se začenja politično, je treba obravnavati — na primer — tiste, ki jim pravim štirje francoski dialektiki: Pascal, Rousseau, Mallarmé in Lacan.

Kakšen pomen ima to vprašanje? Precejšen, brž ko naj bi se vpisala nova utemeljitev vsega političnega v očiščeno politično obzorje. Očiščeno česa? Mehanicističnega ali scientističnega pristopa, ki je bil značilen za marksizem, kakor sta ga v Franciji vpeljala Lafargue in Guesde. Vsaka aktivna misel se mora realizirati nacionalno. Francoski marksizem se je videl kot dediča razsvetljenstva, protiklerikalnega boja, napredka znanosti. Njegov nasprotni pol je bila, naj je to priznaval ali ne, krščanska dialektika. Laiziral in provincializiral je revolucionarni ideal.

In vsi poskusi, da bi tej zreducirani podobi zastavili pot, so lahko francoskemu marksizmu vbrizgali le nekaj heglavske tragiike. Ali pa so povzdigovali materialistično referenco (bolj Spinozo ali Lukrecija kakor Diderota ali Helevetija). Toda reprezentativno jedro marksizma, njegovo težišče se ni premaknilo: gre za znanstveno teorijo zgodovine, ki temelji na pozitivni teoriji produkcijskih razmerij in razredne organizacije družbe. Res je, da v ozadju te predstave najdemo nacionalne značilnosti delavskega gibanja: sindikalizem, logiko bojev, prednost programa.

⁴ Velik del moje knjige *Théorie du sujet* je posvečen konceptu dialektike. Opre zanj so Hegel, antični materialisti in Mallarmé.

Smrt starega delavskega gibanja je treba izrabiti za to, da opravimo s staram marksizmom.

Sam predlagam neko drugačno zvezo, in to na način, pri katerem je treba skleniti neko eksistenčno obdobje političnega in začeti z drugim. Vsako rojstvo ima genealogijo.

Gre za to, kot to dandanes vemo, da končamo z reprezentativno predstavo političnega. Leninova kanonična izjava, da je družba razdeljena na razrede, razrede pa predstavljajo politične stranke, je zastarela. Po svojem bistvu je ta izjava homogena parlamentarni koncepciji. Tako v enem kakor v drugem primeru je namreč ključna točka reprezentacija družbenega v političnem. Politično v tem smislu, kot pove tudi Lenin, »koncentrira ekonomijo«. Reprezentacija in koncentracija sta izhodišči za razmislek o obstoju strank in za merjenje položaja političnega. V tej podobi se je marksizem izgubil.

Dialektično misel lahko najprej prepoznamo po tem, da se bojuje z reprezentacijo. Taka misel zasleduje v svojem polju nereprezentabilno točko, od koder se pokaže, da se dotikamo realnega.

Rousseau npr. radikalno prepoveduje politično reprezentacijo. Ljudstvo, absolutni temelj suverenosti, je ne more delegirati na nikogar, tudi na samega sebe ne — zato Rousseau tudi ni anarhist. Ljudstva, dojetega kot čista politična zmožnost, ni mogoče reprezentirati. Rousseau popolnoma zavrača parlamentarizem.

Po Mallarméju poezija ne more izražati ne pesnika ne sveta. Pesnik mora biti iz svojega dela odsoten, kot da bi se dogajalo brez njega. Kar pa zadeva svet, Mallarmé jasno pove, da tu ne bomo ničesar dodali. Pesem mora torej uresničevati proces, ki razkriva svoje lastno bistvo, ne da bi ga upodabljal. Tu vse manjka.

Pri Pascalu Boga v filozofiji ni mogoče predstaviti. Nič iz sveta ne pelje k njemu. Za Pascala svet nič bolj ne prehaja k Bogu kot zame družbeno ne prehaja k političnemu. Tako kot so družbene množice v politiki nekonsistentne, tako tudi za Pascala »dvojna neskončnost« Sveta ne meri na nikakršno celoto, od koder bi bilo mogoče sklepati o Bogu. Subjektivni odnos do Boga je v negotovosti stave (enako je treba staviti glede komunistične politike: nikoli je ne boste izpeljali iz *Kapitala*).

In končno, po Lacanu nič ne reprezentira Subjekta. Vztraja, da je želja sicer artikulirana (v označevalcu), pa vendar Subjekta ni mogoče artikulirati. To pove formula: »Označevalec reprezentira subjekt za drugi označevalec.« Toda ta formula naznačuje prav, da noben označevalec ne reprezentira subjekta, ki je prisiljen, da tava v vmesnosti jezikovne verige.

V vseh teh primerih — in v vsakem gre za mesto, kjer se vzpostavlja učinek subjekta, Bog, Ljudstvo, Pesem, Želja — je Zakon koncepta zakon nekega postopka nereprezentiranja. Tako tudi zame politično nikakor ne reprezentira proletariata, razreda ali Naroda. To, kar vzpostavi subjekt v političnem, se v njem ne more artikulirati, čeprav njegovo eksistenco potrjuje politični učinek sam.

Ne gre zato, da bi bilo mogoče reprezentirati nekaj, kar ne eksistira. Gre za to, kar omogoči, da stvar začne eksistirati in kar ni z ničemer reprezentirano, kar čisto preprosto reprezentira svojo eksistenco. Pascal sovraži misel (kartezijsko ali tomistično) o »dokazih za bivanje Boga«. Za Rousseauja ljudstvo na noben način ne eksistira pred Pogodbo, s katero se konstituira kot politična zmožnost. Ni pa si mogoče zamisliti nobenega »dokaza« za to Po-

godbo. Mallarmé bi rad pesem, ki se reflektira v sami sebi in ki je ni mogoče pojasniti z nikakršno zunanostjo. Za lacanovski subjekt ne moremo reči niti, da eksistira. Vse prej je realno tisto, ki ek-sistera. Tudi sam se nikakor ne zavzemam za dokaze o eksistenci proletariata. Dovolj je že, da tvegamo heterogeno politično brez jamstva za kakršnokoli dedukcijo.

Če obstaja točka nereprezentabilnega, se misel ne more ravnati po odrazu realnosti. Nujno mora narediti zarezo, da bi stekla eksplikacija, ki nima zunanjega referenta. Misel, ki ne reprezentira, proizvaja učinke tako, da pretrga verigo reprezentacij. Sleherna dialektična misel je torej najprej interpretacijazareza. Označuje simptom, od koder je treba formulirati (hipotetično) interpretacijo, ki zadeva učinke misli. Tako Marx, ki v *Manifestu* na podlagi dogodkov-simptomov, kakršni so delavski upori na začetku 19. stol., formulira hipotezo o proletarski politični zmožnosti — o političnem, ki ne bi bilo politika reprezentacije.

Dialektično misel je mogoče prepoznati po njeni interpretacijski metodi. Vselej se začenja tako, da odstranjuje reprezentacije. Lacanovska metoda, prevzeta od Freuda, je v tem, da zavrača zavestne predstave kot vodila za preiskavo subjekta, in da deluje prek ovinka, prek interpretacijske prekinitve, prek kontingentnih indicov: lapsusa, sanj, besedne igre... Pascal začenja svojo pedagogijo s tem, da spodnese človekovo vrednotenje samega sebe. Nakaže njegov absolutni razcep: človek je popolna beda (neznansko majhen delček univerzuma, vkleščen med neskončno majhnim in neskončno velikim, oropan smisla) in veličina brez primere (misel, ki reflektira o lastni bedi). Na tej podlagi predlaga interpretacijska prekinitev hipotezo odrešitve z milostjo, ki edino ustreza breznu razcepa. Mallarmé pa vpelje razdelitev v govorico. Na eni strani je njena komunikacijska funkcija, funkcija menjave, ki jo imenuje Mallarmé denarna, na drugi pa funkcija, ki se naznanja v sistemu pesmi in glede na katero formulira Mallarmé radikalno hipotezo: sposobnost govornice, da na ozadju nič razkrije bistvo stvari.

V vseh teh primerih navezuje pretrganje z reprezentacijami na generično hipotezo, da obstaja postopek, v katerem resnica kroži, ne da bi bila reprezentirana. To je hipoteza o zmožnosti za resnično: proletarska politična zmožnost (Marx), zmožnost ljudstva za suverenost (Rousseau), zmožnost za združujočo rešitev (Pascal), zmožnost absolutne Knjige (Mallarmé), zmožnost subjekta za resnico (Lacan). Ta hipoteza nato za nazaj vzpostavi, na samem kraju začetnega simptoma, na katerem naredi misel prelom (upor, pesem, svoboda, razcep v breznu, označevalčev pregrešek) subjekt, za katerega je ta zmožnost proces same eksistence: proletariat, množica, ljudstvo, kristjan, nezavedno.

Dialektična misel naredi torej vrzel v dispozitivu vednosti (reprezentancij) in to glede na simptomalno *oviro*, ki jo *interpretira* na ravni hipoteze zmožnosti, kjer se potrdi naknadnost subjekta.

To je popolna metoda, ki jo je mogoče najti — razen pri Marxu in Freudu, ki ji zagotavljata sodobno podobo — v Franciji le še pri Pascalu, Rousseauju, Mallarméju in Lacanu.

Pripomnimo še, da so vsi štirje izjemni mojstri jezika, da se uvrščajo med naše največje umetnike pisanja. V Franciji, kjer kopičenje filozofij nikoli ni imelo nemške gotovosti, edino umetnost omogoča držo neodločnosti, v kateri se subjekt artikulira na dogodek.

Dialektična misel, ki prelomi z redom reprezentacij, tako v resnici nima drugega jamstva glede realnega kakor svoje lastno izkustvo. Njena vrzel se opira le na neki poseben dogodek.

Dialektična misel se ne začenja s pravilom, ampak z izjemo. In novi teoretski zakon, ki artikulira to izjemo, obstaja z vidika eksistence subjekta le kot stava. Gre za dolgo stavo, za hipotetično eksplikacijo. Rousseau rade volje priznava, da ni nobenega dvoma, da nobena realna družba ne temelji na pogodbi, s katero se ljudstvo vzpostavlja kot subjektivna politična zmožnost. Mallarméjeva Knjiga ni bila napisana. Po Pascalu se ni mogoče odločiti za nobeno posebno rešitev, število izbranih je nedoločeno, nemara nič. In resnica subjekta je v suspenzu, saj je psihoanalitično zdravljenje upravičeno neskončno. Kar pa zadeva nas, vemo, koliko je vreden »realno eksistirajoči« socializem.

Toda ta neodločnost glede subjekta hipoteze je cena za to, da ga ni mogoče reprezentirati. Je v načelu resnice. Da bi jo razložili in da bi omogočili začetnemu dogodku, da odmeva, umetniška sredstva niso odveč, ne za religijo ne za poezijo, gotovo tudi za analitika ne, enako za Rousseaujevega Zakonodajalca. Tudi za politično ne, ki je nedvomno prej umetnost kakor znanost.

V. Formalizmi, 1 Prepovedano/Nemogoče

S pogumom, s katerim nas navdajajo takšni predniki, se vračam k formalnim razmišljanjem.

Tisti, ki začenja na novo, ima pravico do najpreprostejše abstrakcije.

Model, ki ga bom obdeloval, je še posebej mršav. Z njegovo pomočjo bom pokazal zagate konceptualizacije tega, kar je mogoče reprezentirati. Njegova namera je analogna tisti, ki jo je Loyatard pripisal korpusu anekdot v sofistiki in skepticizmu, ali pa Lacan svojim apologom, denimo, tistem o treh zapornikih: se pravi, pokazati težave biti, in to v redu, kjer presenetljiva zabavnost logike deluje tako, da drži na razdalji realnost.

Moj korpus je prevzet iz knjige Raymonda Smullyana, katere naslov je: *Poznate naslov te knjige?*⁵ — tako da se tistemu, ki sprašuje, kakšen je naslov te knjige, vrne v zrcalu: Poznate naslov te knjige? Kot lahko navsezadnje odgovorimo tistemu, ki nas sprašuje, kakšna je naša politika, da gre za vprašanje: Kaj je naša politika?

Vzemimo, da obstaja univerzum, v katerem sta samo dve propoziciji, od katerih je vsaka intuitivno dojeta ali kot resnična ali kot neresnična. Proizvajalci propozicij so v tem univerzumu prisiljeni, da se ravna po trdnih zakonih, ki jih delijo na dva razreda — tiste, ki lahko izrekajo le resnične propozicije in tiste, ki lahko izrekajo samo neresnične. Pozneje bomo dodali še razred tistih, ki lahko izrekajo tako resnične kakor neresnične propozicije, s čemer bomo prišli še sebe k začetnemu univerzumu.

S skrajnim spoštovanjem do hegemonie konstitucije zavesti države pri nas in kot spomin na mojo nekdanjo pripadnost, bom imenoval levica razred tistih, ki govorijo zmerom resnico, desnica pa bo razred sistematičnih lažnivcev. Po

⁵ Dunod, 1981 (cf. slov. prevod *Poznate naslov te knjige*, TZS, Ljubljana 1982). Raymond Smullyan je izredno inventiven logik, njegova »didaktika« pa lahko filozofiji veliko pojasni. V določenih pogledih prevzema in hkrati izpopolnjuje L. Carrollove prijeme za prikaz logike. Razen omenjene knjige lahko navedemo še njegovo *Theory of Formal Systems*, kjer bomo našli izredno stimulativen prikaz Gödelovega teorema o nepopolnosti formalizirane aritmetike prvega reda.

tem se ločimo od slavnega kretskega lažnivca, za katerega bomo seveda spet videli, da na prizorišču prestopa z desne na levo.

Opozorimo še, da velja propozicija za resnično ali neresnično edinole glede na kraj, kjer stoji njen proizvajalec, na desni ali na levi. Obstaja torej izvorna prepletenost med propozicijo in izjavljanjem, saj lahko, brž ko določimo kraj izjavljanja, opredelim tudi propozicijo. Opraviti imamo s topologijo resnice, ki jo lahko razpoznamo po kraju. Njena usoda je odvisna od prostorske usmeritve. Videli bomo, kako je tu s časom.

Ključ za dispozitiv je v tem, da je vsaj ena propozicija neizrekljiva, propozicija brez dopustnega izjavljanja. Gre za samonanašalno propozicijo, različico Krečanove izjave, glasi pa se: »Sem desničar.« Pravilo realnosti ali vsaj parlamentarne vljudnosti je, da nihče ne izjavlja: »Sem desničar.« Desnica je vselej v drugi osebi: »Ti si desničar« je nekaj vsakdanjega. »Sem desničar« ni nikoli izjava desnice, ki celo zanika smiselnost te izjave. Možna je le kot izjava skrajne desnice, zato ta tudi ni del družine. Čeprav danes to kajpada je.

Izjave »Sem desničar« v mojem modelu ne more izreči nekdo z desne, ki zato, ker zmerom govori neresnico, ne more izreči svoje resnice. Prav tako pa tega ne more izjaviti nekdo z leve, ki mora, kolikor govori resnico, priznati, da je levičar. Po zakonu kraja te izjave torej ni mogoče izreči. V toliko je v položaju občega realnega: konsistenca kraja izhaja povsem banalno iz tega, da je tako levičar kot desničar skupno to, da ne moreta izreči biti-desničar, pri čemer je ta bit seveda tako za desnico kakor za levico njuna dejanska politična bit.

To realno seveda ni drugega kot strukturno realno. Je prav manko možnih izjav. Ni odvisno od nobene situacije, saj sleherna situacija, se pravi, vsak sklop resničnih ali neresničnih propozicij, realizira neko možnost, katere pogoj je ta manko. Rekel bom, da je tak strukturni manko *prepoved*, ki jo nalaga kraj. Prepoved, kakor jo razumem tu, ni politična kategorija, saj je ni mogoče uresničiti v nobeni situaciji. Je kategorija biti samega Zakona. Zato tudi trdim, da ima sicer lahko klasični zakon prekoračitve prepovedi neko, kot pravijo, erotično vrednost, ne pa tudi politične.

Politik skrajne desnice se bo torej, če hoče na vsak način reči, da pripada desnici, ravnal bolj po izzivu svojega užitka kakor [pa] po svojem učinku na politični sceni. Žal pa govori še veliko drugih reči.

Prepovedi postavljam nasproti zgodovinskost *nemožnega*.

Oglejmo si te propozicije, kjer nastopata, še vedno v naši topologiji desnice/levice, dve osebi, denimo, A in B. Propozicija 1 je: »B pripada desnici.« Propozicija 2 pa: »A pripada levičarju.« Vzeti sami zase ju lahko izreče kdorkoli, izjema je le možnost, da bi sam B izrekel prvo, saj nihče ne more samega sebe razglasiti za desničarja. Nasploh vzeto pa ti propoziciji nikakor nista prepovedani. Prav narobe, A lahko brez težav reče, da pripada B desnici, B pa lahko enako reče, da je A levičar. Tu zadošča, da se resničnost in neresničnost trditev ujemata z razredom govorcev. Ob predpostavki, da je B vsaj malo levičar — da torej govori resnico — in da je levičar tudi A, ustreza B-jeva propozicija, da je A levičar, ker je resnična, svojemu kraju izjavljanja.

Problem je v tem, da nastopa tu dogodek v čisti funkciji onemogočanja. Če izjavi A, da je B desničar, tedaj za vedno onemogoči, da bi B izjavil, da je A levičar, in to ne glede na to, kaj sta A in B, levičar ali desničar. Ne propozicija 1 ne propozicija 2 nista strukturno prepovedani. Vendar pa s tem, ko A izjavi 1, onemogoči B, da bi izjavil 2.

Če A v resnici reče, da je B desničar, obstajata dve možnosti:

— A je levičar in govori resnico, torej je B desničar. Potemtakem govori B neresnico in ne more reči, da je A levičar, saj je to resnica.

— A je desničar, govori neresnico, torej je B levičar (ne pa desničar, kakor trdi A). Torej B govori resnico in ne more reči, da je A levičar, ker je desničar.

Zato izjava, da je nekdo desničar, brž ko jo kdorkoli izreče, prepreči tistemu, ki je tako označen, da bi rekel, da je tisti, ki ga je na tak način opredelil, levičar. To bi lahko storil, če tisti drugi ne bi spregovoril prvi. Nemožnost propozicije 2 torej ni, kakor pri propoziciji »sem desničar«, strukturna prepoved, ampak je posledica ugotovljivega dejstva, dejanskega izjavljanja propozicije 1.

V tem pomenu pravim torej, da gre za historično nemožnost, ne pa za prepoved, ki jo nalaga kraj. Zapomnimo si tudi, da se prepoved naslavlja na vse, medtem ko je naše nemožno nemožno enega samega, tistega, ki je bil označen za desničarja. Nemožnost je kategorija subjekta, ne pa kraja, dogodka, ne pa strukture. Je bit za politično.

Da bi rekli to, kar je prepovedano, je treba čisto preprosto razbiti zakon kraja. Da pa bi, nasprotno, izrekli to, kar je historično naše nemožno, je treba le odstraniti neko dejstvo. Propozicijo 2 je mogoče izjaviti, če je individuum B tak, kot da individuum A ne bi bil izrekel propozicije 1.

Če hočemo prekoračiti prepoved, je potrebna popolna destrukcija. Za nemožno zadošča nekakšna gluhost. Moj dogodek se konstituira v nerazumevanju tega, kar je bilo pred njim in kar naj bi ga onemogočalo.

Delavska propozicija o pravicah v Talbotu tako ni trenutna in strukturna subverzija reda. Zanj je dovolj, da ne sliši tega, kar jo onemogoča, se pravi, to, kar ji je govorila vsa družba: da je priseljeni delavec zgolj uvoženo blago brez pisnih pravic do vzdrževanja in identitete. Ker je torej izjava o pravici brez pravice po svojem bistvu docela možna, ker je nemožna le glede na celoto tega, kar je bilo pred njo, lahko vznikne na ozadju preklicevanja predhodnih dejstev, ne da bi zato zahtevala izničenje zakona.

Bistvo historično pripisanega nemožnega je torej v tem, da si gluhi za glas časa. Tako nastane torej predpolitična situacija, katere načelo je, kot vidimo, prekinitev. Prekinitev vsakdanjega družbenega poslušanja, abstrakcija dejstev. Prav zato tudi pride policija, ki je zmerom policija dejstev, policija proti gluhim. »Ste gluhi,« pravi kifelj. In to upravičeno. Policija ni nikoli kaj drugega kot ojačevalec že vzpostavljenih dejstev, njihov največji hrup, namenjen vsem tistim, katerih delovanje in govorjenje potrjuje, to pa je historično nemogoče, da slabo slišijo.

Vzemimo torej, da moramo, če hočemo politično opredeliti predpolitično situacijo, poprej dojeti to, kar je v njej pretrgano. Točka nemožnega je možna namreč le za to ceno.

Danes se bije velika bitka za komunikacijo. Vendar pa je jasno, da prav nekomunikacija, kolikor omogoča to, kar je nemožno, omogoča, da kroži v političnem nekaj resnice.

VI. Formalizmi. 2 Razločevalna intervencija in intervencija kot stava

Kakšne so strukture in poti tega kroženja?

To nam lahko pokaže že ena sama zgodbica.

Vzemimo tokrat neki kraj, ki ga ne določa le eksistenca resnicoljubne levice in lažnive desnice, ampak tudi center, ki ga sestavljajo ljudje, zmožni tako za resnične kakor za neresnične propozicije.

Zgodil se je politični zločin. Policija raziskuje. Na podlagi materialnih sumov je aretirala tri osumljence. Na tej stopnji preiskave ve policija štiri stvari.

— Obstaja en sam krivec.

— Krivec ne pripada stranki desnice, ki nima nikakršnega političnega interesa, da bi naročila zločin.

— Med tremi osumljenci je eden desničar, drugi levičar, tretji pa pripada centru. Žal ni znano, kdo je kdo.

In res, to pa je četrta točka, so osumljenci zavrnilo vsako izjavo razen tele:

— Osumljenec A izjavlja: »Sem nedolžen.«

— Osumljenec B izjavlja: »A je v resnici nedolžen.«

— Osumljenec C izjavlja: »To ni res, A je kriv.«

Situacijo, če jo gledamo s strogo analitičnega vidika, določajo štirje parametri, ki jo strukturirajo.

Tu pa je tudi samo dejstvo, zločin. In tu so konjunkturne prisile, ki zmerom omejujejo hipoteze. V našem primeru: da desnica ni zakrivila zločina ali da trije osumljenci predstavljajo tri stranke. Imamo izjave treh osumljencev, to so propozicije, katerih referent je dejstvo. Te propozicije povežejo subjekt z dejstvom, in to tako glede na dejstvo (kdo je kriv?) kakor tudi glede na izjavljanje izjav, ki se nanašajo na dejstvo. Naposled je tu strukturna ali logična prisila, zakon kraja, ki se opira na topologijo resničnega in njegove razrede.

Analiza situacije, še preden gre za kakršnokoli politiko, razišče najprej dejstvo na podlagi izjav o njem in v okviru konjunkturnih in formalnih prisil. Gre za to, da obvladamo to, o čemer se je mogoče odločiti v zvezi z vprašanjem, ki ga postavlja situaciji dejstvo samo, se pravi, vprašanjem, ki ga postavlja stroga analiza. Tu se ne opiramo na intervencijo, to je, na presežno izjavo. Ker situacija še ni predpolitična, je še pod nadzorom dejstev. Poglejmo, kako deluje razum detektiva.

A pravi »Sem nedolžen«. Če je desničar, potem laže. Torej je kriv. Kar pa ne drži, saj nam konjunktorna prisila pravi, da desnica ni naročila zločina.

Torej je A ali levičar ali pa pripada centru.

Če je levičar, je nedolžen, saj pravi, da je nedolžen, formalna prisila ga torej žene, da govori resnico. V tem primeru govori osumljenec B, ki pravi, da je A nedolžen, resnico. B je torej ali levičar ali pa pripada centru. Vendar pa ni levičar, saj je to že A. Imamo namreč samo po enega predstavnika vsake stranke. B pripada potemtakem centru. Razen tega je po tej hipotezi tudi kriv, saj edini drugi možni krivec, A, ni kriv.

Zato postavimo koherentno analitično hipotezo: A je levičar, B predstavlja center in je kriv, C, ki je še ostal, pa mora biti glede na to hočeš nočeš desničar.

Žal pa obstajajo še druge koherentne hipoteze. A je lahko v resnici, kot smo dejali, centrist, ne pa levičar. V tem primeru B, če je desničar, laže, ko trdi, da je A nedolžen, torej je A kriv. C pa je levičar, tako da se vse ujema. Hipoteza: A je centrist in kriv, B desničar, C pa levičar, deluje, se pravi, izčrpno upošteva danost in prisile. Možno pa je naposled tudi, da je B levičar, ob predpostavki, da pripada A centru. Ko zatrjuje A-jevo nedolžnost, govori resnico, a razglša hkrati lastno krivdo, saj krivec ne more biti centrist, mora biti torej levičar. C pa je, če ponovimo, desničar. Tudi hipoteza: A pripada centru, B je levičar in kriv, C pa desničar, ustreza.

Tako smo prišli do tabele analitične vednosti o situaciji (k označuje krivdo):

	1	2	3
A	L	$C + k$	C
B	$C + k$	D	$L + c$
C	D	L	D

Pred seboj imamo skrajno sposobnost analitičnega sklepanja, skrajno subtilnost komentarja brez kakršnekoli intervencije. To so tisti slavni scenariji, po katerih tako hlepijo žurnalisti. Vseeno pa ti v neskončno bolj zapletenih situacijah ne zahtevajo niti toliko deduktivnega dela, kakor ogrodge naše situacije! V izčrpnih faktičnih in urejenih danostih vidimo sami korelacijo med dejstvom in tremi hipotezami, kjer sta dogodek, kriminalno dejanje, in njegova izjavljalna umestitev (levica ali center) skrita na področju nedoločljivega.

Izčrpali smo torej sredstva analize in s to tabelo smo sprejeli tisti šteti-za-enege situacije, njeno poenotenje v skladu s pravilom kraja.

Če hočemo priti naprej v interpretaciji, moramo nekaj dodati, treba je vpletati dodatne propozicije. Subjektivni učinek je tu v tem, da je treba dopolniti situacijo samo zato, da bi se lahko nemara potrdil dogodek v njej.

Subjekt, torej neko politično, je vmesnost dogodka, ki ga je treba pojasniti, in dogodka, ki pojasnjuje. Je to, kar neki dogodek reprezentira za neki drugi dogodek.

Tu pa se začenja logika intervencije, ki je točka dodatka, od koder resnica, ki je bila prej blokirana v situaciji, kroži v podobi dogodka.

Vendarle pa bi bilo nesmiselno, če bi menili, da je intervencija odtegnjena sleherni konjunktorni prisili, zlasti pa sleherni prisili trajanja. Kdor se je vsaj malo ukvarjal s politiko, ve, na kateri točki je, glede na situacijo, pod pritiskom nuje. Od vedanja te nujnosti je odvisno, ali resnica bo.

Recimo, da ima tisti, ki intervenira, in se lahko za hip sreča s tremi zaprtimi osumljenci, prav malo časa, največ za eno ali dve izjavi.

Politično se pogosto zgosti v tem, da je treba postaviti dobro vprašanje, ki naredi zarezo, da bi se osvobodilo to, česar nemogočno možnost je podaljševala tabela, enotnost hipotez. V tem je vsa estetika, ki jo izsili intervencija.

Intervencija bo tu naskočila situacijo preko edinega ovinka gotovosti, ki ga je mogoče prebrati v tabeli: osumljenec C ne more biti kriv. Intervencija deluje s točke neumnosti policije, ki bi morala, že na analitični ravni, osvoboditi C-ja. Intervencija se takoj oprime tega simptoma situacijske neumnosti, ter postavi C-ju svoje prvo vprašanje »Ali ste krivi?« Vprašanje postavite prav zaradi tega, ker poznate na podlagi čiste analize resnični odgovor, ki se glasi »ne«, saj C ni kriv. Izhajajoč iz tega odgovora je mogoče določiti izjavljalni kraj našega sogovornika, se pravi, izvedeti je mogoče, ali je C desničar ali levičar, saj glede na tabelo ne more pripadati centru.

Politično dejanje, ki je v tem, da se sogovorniku postavi vprašanje, ki ga že določa njegov izjavljalni kraj, je razločevalna intervencija.

Če odgovori C, da ni kriv, je zadeva popolnoma urejena. Govori resnico, torej je levičar, s tem pa je potrjena druga hipoteza.

Če pa C vendarle odgovori, da je kriv, je desničar, tako da nam ostaneta dve hipotezi, 1 in 3.

V vsakem primeru smo prišli do neke vednosti.

Najprej zato, ker smo 3 hipoteze zreducirali na dve. Toda predvsem zato, ker je z isto gesto urejeno vprašanje krivde, torej vprašanje, ki vselej vznemirja analitični razum: v hipotezah 1 in 3 je edini možni krivec B.

Intervencija je diskriminacijska, saj bi lahko že od začetka z gotovostjo računala na ta dobiček. C-jev odgovor, če je nikalen, ali razreši vprašanje ali pa, če je pritrdilen, zreducira število koherentnih hipotez s treh na dve in določi krivca.

Vendar pa se intervencija, kolikor je atom političnega, ne more zadovoljiti z imenovanjem krivca. Njegova umestitev (levica ali center) je zanjo veliko pomembnejša, ker je navezana na izjavljanje — na subjekt — ne pa na edino objektivno dejstvo. Kajti neodločenost med hipotezama 1 in 3 te točke ne uredi. Če pride do neodločenosti (C je odgovoril pritrdilno), se je nuja še povečala, saj se mora tisti, ki intervenira, z eno samo potezo odločiti med dvema hipotezama, ki mu še ostaneta.

Politična večina je v tem: vprašati A, če je C kriv. Tudi tu je treba doseči gotovost (C ni kriv), da bi lahko ločevali med hipotezama 1 in 3. Če odgovori A »da«, kar je napačno, potem zato, ker je zmožen lagati, podkrepljena je torej hipoteza 3 (2 je, če se še enkrat spomnimo, izključena, če bi bila namreč prava, ki nas k temu pripeljalo prvo intervencijsko vprašanje).

Če pa A vendarle odgovori »ne«, je to res, onemogočen pa je sklep, saj imata tako levičar kakor desničar zmožnost, da govorita resnico.

Moje vprašanje pride do svoje opredelitve retroaktivno, prek svojega učinka. Z »da« postane zmagovito, z »ne« pa v celoti propade in spet pripelje v prejšnjo situacijo.

Prvo vprašanje proizvede v resnici nujno spremembo vednosti. V tem smislu mu je lasten status zagotovljenega podaljška analitičnega razuma. Povsem drugače pa je, če sprejemem tveganje ničnega učinka. Neodločenost glede tega, kar nastopi v obliki odgovora, je popolna in zaniha čas anticipacije med ničnostjo in obvladovanjem, še preden mu je vtisnil retroaktivni pečat.

Temu tipu intervencije, ki ga kvalificira edino njegov učinek in se izpostavi nevarnosti ničnosti, pravim intervencija kot stava. Politično je pascalovsko v tem, da trdi, da je zmerom bolje staviti, kadar pridemo do skrajnih meja tega, kar potrdi varnost analize in kar podaljšuje, kot sem dejal, diskriminacijsko intervencijo.

Neuspeh v tem primeru ni v tem, da smo poraženi, ampak da nismo naredili nič drugega, kakor da smo verificirali dvoumnost, v katero je peljala analiza situacije. Znotrajpolitični poraz je zame intervenirajoča nesposobnost razločiti politično od analize. Ne uspeti pomeni ne prekiniti dano stanje gotovosti.

VII. Intervencija in organizacija. Politično. Predprihodnjik

V moji koncepciji političnega ne štejejo razmerja sil, ampak praktični miselni procesi. Bodimo pozorni, do katere točke so mrtve politike, kakršnekoli barve so že, militarizirale svoje koncepte: strategija, taktika, mobilizacija, dnevno povelje, ofenziva in defenziva, premik in pozicija, zmaga, enote, štab,

zveze... Model vojne je prisoten povsod. Vsaj v govorici je mogoče opaziti obrat Clausewitzovega aksioma. Lahko bi rekli, da je politika nadaljevanje vojne z istimi besedami.

Ali je za to vojaško podobo odgovoren tudi Marx: boj na življenje in smrt, v katerega je zapletel historične razrede? Raje bom rekel, da je Marx potrdil starejšo prevladujočo koncepcijo, ki je navezovala politiko na konflikt sil in naredila iz nasilja njen zgoščen izraz.

Marxova novost ni v tem, kot pravi sam Marx v pismu Weydemeyerju, da je odkril razrede in njihov boj. Je v strateški hipotezi komunizma, se pravi, hipotezi o ukinitvi političnega, ki je dojeta prav kot podoba nasilja zaradi boja za gospostvo. Marxova dvoumnost je v tem, da je ohranil politično v njegovem protislovnem konceptu, nove oblike zavesti pa je prenesel na to, kar je bil zanj eshatološki cilj samega političnega. V tem pomenu je očitno prej mogoče reči, da je Marx opredelil možno vsebino drugačne politike, kakor da je prekinil s tradicionalnimi oblikami sleherne možne politike. Marx je vsakdanji ideji političnega nekako dodal naznanilo o njegovem možnem propadu, za katerega je menil, da ga je mogoče povzročiti s sredstvi starega političnega, brž ko bodo ta v rokah delavskega subjekta.

Danes je treba aktualizirati, ne pa prerokovati neodvisnost političnega glede na nasilje države, in hkrati še naprej pripisovati hipotezo delavskim in ljudskim dogodkom. To zadeva zlasti Poljsko, kjer je politično umeščeno v preoblikovano predstavo časa in je konsistenca trajnega delavskega političnega dokončno zmagala nad sposobnostjo, da napada.

Ni dvoma, da mora politično v svojem polju obvladati državo in vojno, prisilo in upor. Dvom pa zbuja danes to, da se razsežnost političnega ujema z razsežnostjo tega obvladovanja in da je osrednji koncept političnega koncept antagonizma.

Ali bolje, vprašati se je treba: Kaj je radikalno politično, ki sega do korenin, ki zavrača upravljanje z nujnim, ki reflektira o smotrih, ki ohranja in izvaja pravo in enakost in ki se kljub temu umešča v čas miru in ni prazno čakanje na kataklizmo? Kaj je radikalizem, ki je hkrati neskončna naloga? Tako kot analiza pri Freudu je tudi politično, kot je treba poudariti, revolucionarno politično, če že hočemo ohraniti ta pridevnik, po svojem bistvu nezaključljivo. Stari zakon antagonizma pa je imel na voljo le toliko časa, da je kar se da hitro končal s političnim, tako kot zakon parlamentarizma, ki je indiferenten do smotrov, ne vidi dlje od svoje neaktivne zdajšnjosti, se pravi, od nečesa, kar je mogoče preračunati in kar se porazdeli med naslednje volitve in naslednjo devalvacijo.

Glede tega pravim, da je intervencija kot stava, ki se nanaša na dogodek v hipotezi, da se v Istem skriva Drugi, da je Dvoje strukturno štel za Eno, atom političnega. Ta intervencija je možna le na podlagi hipoteze hipotez, začetnega aksioma, ki postavlja, da je mogoče dati politično konsistentnost dogodkom, v katerih se izjavlja, da heterogeno obstaja, da ekonomija ni izničila političnega, ali da je pravo bistvena razsežnost subjekta, učinek tega političnega pa je mogoče zajeti tam, kjer se pretrga državna komunikacija, tam, kjer se družbena vez razprši v afirmativne posebnosti.

Intervencija kot stava politizira neko predpolitično situacijo s pomočjo interpretacije, ki jo predlaga in v kateri se izoblikuje dogodek. Drži se Dvojega proti strukturi Enega, s tem ko se izpostavlja tveganju, da bo neveljavna.

Gre torej za pravo nasprotje učene in programske intervencije. Ne izreka svojega mnenja o tem, kar je treba narediti, ampak o tem, kar bo bilo mišljeno /*aura é té pensée*/. Ta pretekla prihodnost je konstitutivna, saj se ta misel potrди ali ne potrди v retroakciji, in sicer tako glede na intervenirajočo hipotezo kakor glede na neposredne akterje v situaciji.

Prav ta misel je bila tisto, kar se izmika štetju, saj je to, da je spregovorilo, povzročilo, da bo navzoča v odgovoru, ki jo verificira.

Čas tega, kar se imenuje totalitarizem, je preteklost, njegova legitimnost je ali v legendi ali v rasi. Čas parlamentarizma je ničnost sedanjosti v njenem preštevem izkupičku. In končno, klasični revolucionarni čas je prihodnost.

Realni politični čas pa je pretekla prihodnost.

V tej dvojni razsežnosti njegove predhodnosti in njegove prihodnosti implicira ta čas organizacijo.

Organizacija je ponavadi mišljena kot napetost med njeno izrazno in njeno instrumentalno funkcijo. Izrazna je v toliko, kolikor naj bi reprezentirala: v marksizmu reprezentira razrede za politično zmožnost, v liberalizmu mnenjske tokove. Instrumentalna je prek svojega programa, ki je to, s čimer organizira interese in zavesti. Treba se je polastiti pozicij moči, od koder bo lahko uresničitev programa zadovoljila tiste cilje, ki se izražajo.

Ta ontologija organizacije ali sodobne stranke, ki dialektizira neke vrste liebnizovsko izrazje in programsko teorijo politične zavesti, je po mojem skupna vsem političnim tokovom, in navadni marksizem, stari marksizem, ni tu naredil nobene pomembnejše zareze. Dialektika se zgošča tu v točki, kjer je program, zveza ekspresivnosti in instrumentalnosti, privrženosti in državne prakse, sam podvržen splošnim realnostim, kjer ni več mogoče brati tega, kar naj bi izražal. Država bi morala biti namreč v programski viziji neke vrste orodje za stranko-orodje. Je pa nepreklicno gospodar tisti, ki ne izraža ničesar, ampak se ločuje. Na podlagi izraza se državnega ločevanja ni mogoče lotiti. Splošne naloge države poljubno opredeljujejo zahteve, kjer ohranjanje zveze, ki ga rabi teror, nujno zmaguje nad načelom raz-vezanja, načela, v katerem korenini predstava, za katero bi se sam zavzel v političnem.

V prevladujoči zastavitvi, tako liberalni kakor marksistični in tudi fašistični, je politično v resnici ukinjeno. Ne predstava razreda ne predstava svobodenega mnenja ne moreta nadomestiti takšnega političnega. Celoto videnega naseljuje kompleks države in ekonomije. Sodobne stranke, najsi gre za eno samo ali za več strank, dobivajo svoje realne značilnosti le od države. Država je seveda bistveni člen političnega polja, vendar je sama na sebi a-politična. Prav to je tisti globlji pomen, ki ga pripisujem poljski vzpostavitev družbe. V resnici ne gre za heglovsko opozicijo med državo in civilno družbo. Gre za to, da poimenujemo kraj za rekonstitucijo političnega, ki se lahko izvaja le izhajajoč iz neodvisnosti glede na državo, ne zato, ker je država nasproten ali zoperstavljen pojem, ampak ker je a-političen. Od tod izvira trajna in tvegana konfiguracija intervencije, ki jo podpirajo tovarniški delavci, katerih edini cilj je, da skušajo vseskozi ohraniti imanentno dogodkovnost političnega.

Tako dojeta organizacija je nujna na podlagi odločitve, ne podpira je ne strukturna razredna danost ne pasivna mnenjska danost, je čisto preprosto organizacija političnega, organizacija pretekle prihodnosti.

VIII. *Kaj je dogmatizem?*

Intervencija kot stava mora biti, kot vir predpolitičnih situacij, organizirana iz dveh razlogov. Prvič, ker je treba, kot sem že dejal, pretrgati komunikacijo, da bi lahko nemožno vzniknilo v svoji zgodovinskosti. Kolektivno organizirano telo je najprej gluhost za ukaze vzpostavljenih dejstev. Kdor je sam, ima preveč odprta ušesa. Edino organizirani kolektiv deluje kot zamašek. In drugič, intervencija kot stava je racionalna le, kolikor je izčrpala področje diskriminacijskih intervencij. Povezujemo se zato, da bi nadzorovali nujnost tveganja.

In še kratka zgodbica, tokrat zadnjič.

V mojem prostoru desno/levo predpostavljam tri osebe, A, B in C. A pravi: »B in C pripadata isti stranki.«

Vzemimo, da vprašam C-ja, ker hočem izvedeti, kaj se v resnici skriva v tej trditvi: »Ali pripadata A in B isti stranki.« Gre konec koncev za verjetno intervencijo. Kaj mi bo odgovoril C?

a) Če je A levičar, je govoril resnico. B in C pripadata torej isti stranki.

Vzemimo, da sta B in C levičarja. A in B pripadata torej isti stranki, leviici. In ker je tudi C levičar, mi bo odgovoril po resnici, in sicer: »da«.

Če pa sta B in C desničarja, tedaj A in B ne pripadata isti stranki, saj je po hipotezi A levičar, B pa desničar. Ker pa je C desničar, laže, torej bo pritrdil, da pripadata isti stranki. Tudi on bo odvrnil: »da«.

b) Če pa je zdaj A desničar, je lagal. B in C potemtakem ne pripadata isti stranki.

Vzemimo, da je B levičar, C pa desničar. A in B ne pripadata isti stranki, toda C laže, zato mi bo odvrnil: »da«.

In končno, če je B desničar in C levičar, tedaj pripadata A in B isti stranki. In ker govori C resnico, mi bo odgovoril: »da«.

C-jev odgovor je »da« v vseh kombinacijah pripadnosti. Drugače rečeno, moje vprašanje ne razločuje ničesar, niti me ne nauči ničesar o tem, kaj so A, B in C. Moja intervencija se situacije sploh ni dotaknila. Nemara je bila predpolitična, vendar o tem ničesar ne vem.

Takšno intervencijo, ki postavlja situaciji vprašanje, ki ne proizvede nobenega učinka in ki zato ne more rabiti za opredelitev te situacije, bomo imenovali nično intervencijo.

Recimo, da je to formalna matrica dogmatizma. To, kar pravi dogmatik, je zgolj na videz nekaj nadštevilnega. Nerazločenost odgovorov, ki jih dobi, ga vzpostavlja zgolj kot parazita situacije, ki mu vrača nazaj strukturno masivnost tistega »štetja-za-eno«. Dogmatik ni nikdar v oblasti Dvojega. Potemtakem je sam korelat strukture. Dogodek je nekaj, kar mu v načelu manjka.

Organizacija, katere koncept sem skušal izdelati, je dogodkovni aparat, aparat tveganja, stave. Kljub temu, da razpolaga s kolektivno razločevalno znanostjo, pa je kos dogmatizmu in situacijam, saj ne postavlja vprašanj, ki so nična.

Onstran situacije organizacija v resnici ni orodje, ampak produkt. Organizacija pomeni, da to, kar je bilo, ne bo zgolj kraj. S pomočjo svoje propagirajoče zvestobe, z razvrstitvijo intervencij kot stav pušča odprto to točko, od koder se prešitju Enega ne posreči zacementirati Dvojega. Je reflektirajoča materialnost tistega »obstaja« v njegovi pretekli prihodnosti. Politična organi-

zacija je potrebna, da bi intervencija-stava opravila proces, ki teče od prekinitve k zvestobi.

V tem smislu organizacija ni drugega kot konsistentnost političnega.

IX. De-sublimacija

Ostane še to, da pokažemo, da ta proces ali ta postopek ni konstruktiven. S tem hočem reči, da njegovo razmerje do zakona ni v tem, da bi potrdil zakon s pomočjo eksemplaričnega primera. Talbot ni torej primer ničesar. V političnem gre za poseben vpis in ne za to, kar naj bi politika konstruirala, da bi dokazala svojo legitimnost.

Če primerjamo politični postopek s sklepanjem, bomo videli, da gre vedno za sklepanje na podlagi absurda. Dogodek s svojo zmožnostjo za prekinitev dejansko predpostavlja, da tisto, kar je sprejemljivo, ne velja več. Nesprejemljivost je glavni referent političnega, ki je vredno tega imena. Politično vleče iz tega konsekvence z organiziranimi intervencijami, in vztraja, dokler ne naleti na protislovje, se pravi, na obvezo, da se vrne k poslušanju običajnega hrupa.

Sklepanje na podlagi absurda je zares stava. Izhajamo iz predpostavke, da bodo iz hipoteze, ki zanika neko propozicijo, sledile nesprejemljive posledice, ki nas bodo prisilile, da to propozicijo sprejmemo. Vendar ne vemo, kdaj bomo trčili na protislovje. Od tod nevarnost neskončne dedukcije.

Stava političnega je nasprotna. Nesprejemljivo ni to, kar pričakujemo, ampak to, od koder izhajamo. Politična stava predpostavlja, da bo iz prekinitve, iz nesprejemljivega izpeljana organizacija v skladu s stavami, ki jih je mogoče zaporedoma aktualizirati, s čimer se v pretekli prihodnosti razvije radikalizem, ki ga ne bo nikoli prečila skala zakona.

Konstruktivno sklepanje nikoli ne trči na zakon. Ne počne drugega, kakor da demonstrira primer, ki je v skladu z zakonom, ki ostaja imanenten. Ne-konstruktivno sklepanje ali sklepanje prek absurda pa je srečanje, srečanje s protislovjem. Treba se je torej ali odpovedati začetni hipotezi ali pa ne-protislovju, se pravi, zakonu samemu. Če je srečanje s protislovjem vselej odloženo, se nekonstruktivno sklepanje deduktivno giblje v odloženi eksistenci.

Politično postavlja srečanje s prekinitvijo zakona v samo načelo svojega postopka, in to v obliki dogodka. Zaporedne intervencije so v območju hipoteze-stave spojene s konsistentno zvestobo dogodku. Treba je organizirati to, kar iz nekega dogodka, ki je realen, se pravi, absurden s stališča zakona, pelje v neskončno. Ne-konstruktivnost je tako naradni element političnega postopka.

Mallarmé je vse to odlično povzel v Igiturju: »Naključje vsebuje Absurd — implicira ga, a v latentnem stanju, in mu tako preprečuje, da bi eksistiral: to pa omogoča neskončnemu, da je.«

Prevedimo: dogodek, ki ga politizira intervencija, ki je vselej met kocke, postavlja Absurd, to, kar je nesprejemljivo kot latentnost svojega postopka. Na tak način je možno Neskončno politične naloge.

Naj opozorim, da je dialektika, ki je tu predpostavljena, dialektika eksistence in biti. Neskončno političnega je, ker intervencijski postopek onemogoči absurdnosti dogodka, da eksistira drugače kot latentnost samega postopka, se pravi organizacije.

Politično je zaradi pomanjkljivosti štetja-za-eno neskončno vstajenje biti, s tem da postane eksistenca Dvojega trajna latenca.

Tako antagonizem ni načelo boja, ampak načelo tega, kar zadržuje politično bit v neskončnosti stave, se pravi, kar ima tako moč, da odpravlja eksistenco.

Ker je neskončno dogodkovna konsistentnost, kakor jo propagira intervenirajoče tveganje, te neskončnosti ni mogoče nikoli prezentirati. Politično je nesprejemljivo na svojem izviru in nereprezentabilno v svojem postopku. Zato je hkrati radikalno in nezaključeno. Ker ni ne zaključka ne simbola njegove neskončnosti, se mora politično odpovedati sublimnemu. Nedvomno se prav zaradi tega na ravni subjektivnega kar najbolj globoko razmejuje od revolucionarne reprezentacije. Kot lahko vidimo pri Kantu, je sublimna indeksacija revolucionarne zgodovinskosti prisotna na izviru. A bodimo pozorni na to, kar je morda najgloblja značilnost poljskega gibanja, in sicer nenehni notranji boj proti sublimnosti akcije.

Globlja, radikalnejša je de-sublimacija, saj dogodek ni, ni mogel biti viharna ali zvezdna totalnost, kjer se kaže neskončno. Vse prej je nesprejemljiva prazna točka, kjer se nič ne reprezentira, zato pa od tod sledi na podlagi sklepanja po absurdu, da se neskončnost udejanja v konsistentnem nizu intervencij.

Ostane nam še poetska zapoved, ki je sama sublimna, da se moramo odpovedati sublimnemu. Politično neskončno se mora razmejiti, ločiti od sleherne prezentacije. To je tudi Mallarméjevo navodilo, s katerim končujem: »Od neskončnega se ločujeta tako konstelacija kakor tudi morje.«

Prevedel R. Riha